

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЄС

У статті обґрунтовано методологічні підходи до стратегічного планування зростання конкурентоспроможності транскордонних регіонів на основі кластерної моделі. Визначено стратегічні пріоритети просторового розвитку нових форм транскордонної кооперації у контексті регіональної політики Євросоюзу.

The article deals with the explanation of the methodological approaches to strategic planning growth of competitiveness of crossborder regions on the basis of cluster model. The strategic priorities of spatial development of new forms of cross-border cooperation in the context of the regional policy of the European Union are defined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Virшення проблем транскордонних регіонів є одним із пріоритетних напрямів регіональної політики Європейського Союзу. За сучасних умов розширення процесів євроінтеграції зростає роль транскордонного співробітництва регіонів та відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях України й підвищення їх конкурентоспроможності. Роль транскордонного співробітництва у інтеграційних процесах визначається можливістю прискорення процесів вирівнювання життєвого рівня населення прикордонних територій до середньоевропейського та досягнення вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон до повної інтегрованості простору [1, с.244]. Особлива увага приділяється транскордонним проблемам, вирішення яких пов'язано з розвитком теоретико-методологічних засад, систематизацією організаційних форм, розробкою регіональної політики у сфері транскордонного співробітництва, які повинні базуватися на рекомендаціях Ради Європи та Європейського Союзу [2, с.58]. На шляху до вступу України до ЄС необхідно узагальнити досвід європейського транскордонного співробітництва як попереднього та доповнюючого етапу інтеграції у регіональному вимірі. Для формування цілісної, дієвої політики розвитку транскордонного співробітництва в Україні необхідно розробити теоретико-методологічні основи співробітництва та обґрунтувати шляхи і механізми його поглиблення [3, с.129].

Ключовою проблемою трансрегіонального розвитку є значні диспропорції соціально-економічного стану прикордонних регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна діяльність. Господарство деяких регіонів сьогодні базується на одній чи двох галузях, підприємства яких є сировинними або виробляють проміжну та низькотехнологічну продукцію. Знижується конкурентоспроможність окремих регіонів на зовнішньому ринку: питома вага майже половини областей в загальноукраїнському експорті не перевищує одного відсотка.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років засвідчує широкий інтерес до проблем конкурентоспроможності прикордонних регіонів. Відповідна тематика знайшла широке відображення у працях багатьох вітчизняних учених: М. Долішнього [4], В. Гейця [5], Ю. Макогона, С. Максименко, П. Беленького, С. Писаренко, Н. Мікули та ін., наукові розробки яких пов'язані з вивченням просторового розвитку та співробітництва прикордонних регіонів у межах функціонування ЄС та використання відповідного досвіду для України. Сучасна концепція інноваційного розвитку розроблялася протягом століття А. Маршаллом, М. Портером [6], Р. Нельсоном та іншими. Вона базується на визначенні пріоритетів та ефективніших інструментів конкурентоспроможності. Важливо усвідомлювати і те, що різниця в регіональних можливостях і потенціалі може розглядатися

не як негативне явище, а як чинник, що стимулює розвиток транскордонних територій. Кластери як форма організації виробництва, що спрямована на підвищення конкурентоспроможності регіонів, привернули до себе увагу вчених у 80–90 рр. ХХ століття. Можливість використання ринкових інструментів у процесі кластеризації висвітлено в працях М. Портера, Г. Дж. Болта, І. Толенадо, П. Дойла, Ф. Котлера, Г. Лайса, Ж.-Ж. Ламбена, Е. Тоффлера та ін. Досвід розвитку провідних країн світу засвідчує, що підвищення конкурентоспроможності економіки можливо досягти лише шляхом переходу на інноваційну модель розвитку, кінцева мета впровадження якої полягає в підвищенні добробуту громадян за рахунок прискорення економічного росту. М. Портер в роботі «Конкурентна перевага націй» приходять до такого висновку: «...при розробці інвестиційної політики перехідні економіки мають прагнути розвивати взаємозалежні промислові кластери на основі базових і допоміжних галузей». Підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону можна сформулювати, спираючись на концепцію конкурентоспроможності країни, запропоновану М. Портером [6].

Проблемні питання запровадження кластерної стратегії розглядалися у працях таких українських вчених, як М. Войнаренко [7, с.27], В. Захарченко, В. Осипов, О. Крайнік, М. Міхеєв, С. Соколенко, та ін. Однак переваги та можливості використання кластерного підходу для підвищення конкурентоспроможності транскордонних регіонів України залишаються висвітленими недостатньо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні відбувається зміна парадигми регіонального розвитку, що вимагає переосмислення нормативного забезпечення регіонального розвитку якраз через призму конкурентоспроможності регіонів та територій, урахування європейського і світового досвіду. Трансформація статусу та ролі регіону, розширення можливостей реалізації власного потенціалу передбачає зміну організаційних механізмів і науково-методичного обґрунтування базису регіональної конкурентоспроможності та нового системного (поліструктурного) підходу для її забезпечення. Тому у ХХІ столітті для українських територій необхідне розроблення індивідуальних стратегій розвитку, забезпечення регіональної конкурентоспроможності та програм її реалізації, з урахуванням наявної специфіки території та її резервного потенціалу [8, с.16].

Необхідно констатувати, що транскордонне співробітництво занадто повільно адаптується до принципово нових геополітичних і гео економічних умов, які склалися після розширення Євросоюзу та безпосереднього наближення кордонів ЄС до України. Це значно обмежує можливість формування в міжрегіональних стосунках оптимальної моделі транскордонної інтеграції, взаємного зближення і взаємодії прикордонних регіональних господарських комплексів і створення основи цілісного міждержавного транскордонного економічного регіону. Тому транскордонне співробітництво потребує на сучасному етапі оновлених практичних і концептуально-теоретичних підходів та нової стратегії розвитку. В умовах обмежень на ресурси, загострення кризових явищ, необхідності зростання конкурентоспроможності територій важливого значення набуває підвищення ефективності стратегічного планування регіонального розвитку. З огляду на це необхідним є пошук оптимальних моделей стратегічного планування та розроблення стратегій регіонального розвитку. Інструментами забезпечення конкурентоспроможності транскордонного регіону, можна вважати спільну стратегію розвитку регіону, що регулюється на регіональному рівні, спільні програми та проекти транскордонного регіону, угоди й концепції.

Саме процес глобалізації став чинником загострення потреби формування власної конкурентоспроможності регіону, що зумовило необхідність перегляду існуючої політики стимулювання регіонального розвитку і забезпечення відповідних конкурентних переваг.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження світового досвіду у галузі стратегічного планування конкурентоспроможності транскордонних регіонів; визначення стратегічних пріоритетів просторового розвитку транскордонних регіонів та обґрунтування стратегії транскордонної кооперації з позицій підвищення їх конкурентоспроможності в умовах євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність регіону – продуктивність використання регіональних ресурсів, і в першу чергу робочої сили і капіталу, порівняно з іншими регіонами, яка акумулюється у величині валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення, а також в його динаміці. Унаслідок великої складності вона може оцінюватися системою показників та індикаторів. Під конкурентоспроможністю регіонів ми розуміємо потенційні можливості вести конкуренцію, а конкурентну перевагу розглядаємо як наявність певних вищих характеристик регіону порівняно з іншими. Конкурентоспроможність регіонів характеризується міжрегіональними відмінностями за рівнем інноваційного розвитку, надходженнями прямих іноземних інвестицій, розвитком малого та середнього підприємництва, розвитком інфраструктури, наявністю кваліфікованих кадрів, рівнем продуктивності праці та зайнятості. Для оцінки чинників формування конкурентної здатності регіону в цілому і можливості впливу регіональних органів влади доцільно використовувати модель «національного ромба», запропоновану М. Портером для країни [9, с.62]. Роль регіону в створенні конкурентних переваг фірм можна досліджувати по чотирьох взаємозв'язаних напрямках (детермінантах), які створюють «регіональний ромб»: параметри чинників (природні ресурси, кваліфіковані кадри, капітал, інфраструктура і ін.); умови попиту (рівень доходу, еластичність попиту, вимогливість покупців до якості товару і послуг і ін.); суміжні і підтримуючі галузі (забезпечують фірму необхідними ресурсами, комплектуючими, інформацією, банківськими, страховими і іншими послугами); стратегії фірм, їх структура і суперництво (створюють конкурентне середовище і розвивають конкурентні переваги). У свою чергу, кожна із детермінант аналізується за складовими, мірою їх дії на конкурентну перевагу регіону, а також необхідністю їх розвитку.

Транскордонний регіон – це територія, яка охоплює суміжні прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав; це наявність щонайменше двох територій різних країн, що мають спільний державний кордон, між якими встановились тісні виробничі й соціально-економічні зв'язки. За аналогією з методикою Всесвітнього банку конкурентоспроможність прикордонного регіону може бути оцінено за чотирма основними показниками з розрахунку на душу населення: за розміром ВРП, за обсягами виробничих ресурсів (основні засоби), за обсягами природних ресурсів, за обсягами людських ресурсів (рівень освіти). Враховуючи нинішню економічну ситуацію в Україні, великий знос основних засобів (фізичний і моральний), важливого значення набуває забезпечення в національній економіці відтворювального процесу на сучасній технологічній і інноваційній основі, що вимагає інвестицій. Тому доцільно додати до названих вище таку характеристику, як рівень прямих інвестицій в інноваційну економіку регіону, насамперед у наукомістке виробництво. Конкурентоспроможність регіону може визначатися рівнем життєзабезпечення населення на основі міжнародних стандартів, а також на підставі інших показників та індикаторів.

Розвиток конкурентоспроможності регіону, як і країни в цілому (за М. Портером [9, с.84]), здійснюється за такими чотирма стадіями (рівнями):

- конкуренція на основі чинників виробництва;
- конкуренція на основі інвестицій;
- конкуренція на основі нововведень;
- конкуренція на основі багатства.

Перші три стадії забезпечують економічне зростання, остання обумовлює застій і спад. Конкурентна перевага регіону забезпечується:

- 1) завдяки чинникам виробництва: природним ресурсам, сприятливим умовам для виробництва товарів, кваліфікованій робочій силі (забезпечується однією детермінантою);
- 2) на основі агресивного інвестування (в основному національних фірм) в освіту, технології, ліцензії (забезпечується трьома детермінантами);
- 3) за рахунок створення нових видів продукції, виробничих процесів, організаційних рішень та інших інновацій шляхом дії усіх складових «ромба»;

4) за рахунок вже створеного багатства і спирається на всі детермінанти, які використовуються не повністю.

У сучасних умовах доцільно зробити наголос на стадії інвестицій з подальшим переходом до інноваційного розвитку. Але вже сьогодні існує об'єктивна потреба в інноваційній «наповненості» інвестицій, що залучаються. У створенні конкурентної переваги регіону важливе значення мають наукові знання, освіта – і як чинники розвитку виробництва, і як чинники формування інноваційного потенціалу регіону. Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів України в умовах євроінтеграції є перехід до європейської системи міжбюджетних відносин, ґрунтованої на децентралізації влади та втіленні у життя принципу субсидіарності. Основними чинниками, покликаними сприяти досягненню поставлених перед Україною у цьому контексті орієнтирів, є підвищення ролі, рівня фінансового забезпечення та суспільної ваги органів місцевого самоврядування, а також перехід до європейської моделі адміністративних стосунків між центром, регіонами та місцевими громадами.

У Західній Європі активізація розвитку прикордонних регіонів пов'язана з утворенням ЄС та використанням переваг полярності та регіональних диспропорцій, які склалися за попередньої парадигми існування об'єднаної Європи у вигляді національних держав, виступає прикордонне співробітництво між регіонами, які безпосередньо прилягають до державного кордону, що інституційно оформлені у вигляді єврорегіонів. Єврорегіональне будівництво на основі прикордонного співробітництва у середині ЄС має за мету нівелювання психологічних бар'єрів відокремленості, подолання упереджень національної ідентичності, а також, як вважають представники Асоціації європейських прикордонних регіонів, приносить європейську додану вартість (ЄДВ): соціально-економічну, політичну, інституційну та соціокультурну (табл. 1).

Таблиця 1

Цілі та стратегічні пріоритети концепції просторового розвитку
транскордонних регіонів

№ п/п	Назва пріоритету	Цілі та завдання
1	Розвиток економічного потенціалу	Стимулювання створення спільних підприємств, спільних економічних проектів та систем співпраці; розвиток інновацій і сприяння їх поширенню; розвиток туризму, реалізація спільних програм його розвитку; реалізація маркетингових акцій на регіональному рівні з метою залучення капіталу; розвиток транспортної мережі, шляхів, які перетинають кордон; розвиток залізничних шляхів та послуг залізниць; розвиток інфраструктури пунктів перетину кордонів.
2	Розвиток людських ресурсів	Реалізація програм із співробітництва в освіті та навчанні; розвиток культурного, мистецького та спортивного співробітництва; підготовку кадрів з територіального та економічного розвитку, сприяння обміну практичним досвідом.
3	Інституційний розвиток	Сприяння інституційному співробітництву; поліпшення обміну та поширення інформації, створення спільної інформаційної мережі.
4	Охорона природи, навколишнього середовища	Спільні зусилля зі збереження природи прикордонних регіонів (охорона від паводків, утилізація сміття, очистка нечистот тощо); збереження природних цінностей прикордонних територій, захист природної екосистеми.

Цілями розвитку прикордонних територій є покращення ключових умов для співпраці областей у напрямку сталого розвитку, сприяння впровадженню інновацій, захист навколишнього середовища, підтримка територіальної, економічної та соціальної інтеграції, забезпечення стабільності та конкурентоспроможності регіону, розвиток транскордонного ділового співробітництва.

Пріоритетні напрями транскордонної стратегії розвитку:

- забезпечення ефективності, енерго- та ресурсозбереження у сфері господарювання;
- підвищення інноваційного рівня економіки;
- формування системи забезпечення стандартів якості продукції;
- формування розгалуження ринкової інституційно-організаційної інфраструктури економіки;
- створення умов для розвитку підприємництва;
- розвиток ділової прикордонної інфраструктури та співпраці між місцевими і регіональними громадами країн-сусідів;
- поглиблення економічної транскордонної інтеграції господарюючих суб'єктів європейських країн та регіонів;
- формування та розвиток транскордонної інформаційно-комунікаційної та транспортної мережі;
- розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери;
- вирівнювання територіальних диспропорцій.

Одним із ресурсів такого розвитку прикордонних регіонів виступають зони вільного економічного розвитку, які представляють собою експортно-виробничі зони з пільговим режимом ведення підприємницької діяльності за рахунок використання дешевої робочої сили, енергії та низьких транспортних витрат у прикордонних територіях. До цих зон належать промислові підприємства (легка промисловість, автомобілебудування, електропобутова та електронна техніка), які зайняті виробництвом товарів та послуг для експорту на базі переробки зарубіжних матеріалів, що поступають у режимі зворотного імпорту. Основна маса цих підприємств обмежувалася 20-кілометровою смугою вздовж кордону, що стимулювало розвиток міст-близнюків й дало змогу зробити серйозні кроки у розвитку прикордонної соціальної та економічної інфраструктури, створення центрів адаптації мігрантів, нових робочих місць, співробітництво в області освіти (створення центрів навчання, обмін студентами, програми спільного навчання, взаємне визнання дипломів) тощо. Економічною складовою прикордонного співробітництва наповнені проекти між прикордонними регіонами, які покликані максимізувати прикордонну кооперацію для локального розвитку та організації неперервного потоку туристів у прикордонних територіях обох країн; побудову швидкісної магістралі між прикордонними регіонами обох країн для посилення регіональної торгівлі та інтеграції.

Прикордонні інтегративні зони являють собою прикордонні територіальні сфери, які прилягають до держав учасниць, їх плани, програми та проекти здійснюються для підтримки їх розвитку через об'єднання спільних та координаційних дій до яких належать: співробітництво соціальних акторів, підприємців, робітників, приватних організацій та цивільних асоціацій; стимулювання, локальних, національних, двонаціональних та іноземних приватних інвестицій; просування зустрічей та обміну ініціативами між локальними адміністраціями, організаціями регіонального розвитку та представників державної влади держав учасниць. Транскордонна взаємодія переслідує такі напрями співробітництва: створення доданої вартості на основі прикордонного співробітництва за рахунок просування технологічних продуктів та створення коридорів для бізнесу, послуг та інновацій; створення прикордонних кластерів (текстильний, засоби програмування, громадянське проектування, агробізнес, туризм); освіта та охорона здоров'я; спільне управління водними ресурсами. У межах Азійсько-тихоокеанського регіону отримали розвиток такі прикордонні інтеграційні утворення, як трикутники зростання. Ця модель втягує зв'язками розміщені поряд прикордонні регіони розділених кордоном країн із несхожими факторами виробництва

(земля, праця, капітал, робоча сила, технології, адміністративно-управлінські вміння) та різними джерелами порівняльних переваг для формування субрегіонального економічного зростання. Вигода від функціонування трикутників зростання забезпечується за допомогою економії масштабу («ефект масштабу»), яка досягається у таких сферах: 1) економія за рахунок агломераційного ефекту, яка часто вимагає різноманітних поєднань фондових факторів в різних місцезнаходженнях (промисловість в одних частинах субрегіону може мати переваги в технології та знаннях доступних в іншій, наприклад через об'єднання ризиків – просувати розвиток); 2) економія масштабу в розподілі, маркетингових, фінансових та бізнесових послуг; 3) економія від масштабу в громадянській інфраструктурі, такій як комунальні системи, транспортні комунікації, телекомунікації, постачання енергії та води. Найбільш вдалою формою активізації розвитку прикордонних регіонів виступають проекти коридорів розвитку, які являють собою транспортні або торгові коридори з недостатнім використанням економічного потенціалу суміжних держав, через засоби планування та просування взаємопов'язаних інфраструктурних та великомасштабних економічних секторних інвестицій в різних географічних областях, що активізує торгівлю та інвестиції, забезпечуючи економічне зростання, оптимізує використання інфраструктури, стимулює процеси отримання доданої вартості та покращує конкурентоздатність економіки у прикордонних регіонах.

Однією із ключових проблем освоєння кластерної моделі є визначення і виділення із багатьох різновидів кластерних зв'язків конкретної схеми виробничих відносин даного мережевого утворення, включаючи територіальну близькість, соціальні відмінності, особливості технології, напрями виробничих потоків та ін. Саме ступінь близькості членів кластера за переліченими складниками визначає міцність і ефективність мотивованого функціонування даної конкретної кластерної виробничої системи. Кластеризація – це реальне втілення передбаченого логікою переконання в тому, що об'єднання зусиль близьких за вищевказаними ознаками виробництв надає їм перевагу над тими бізнес-структурами, які працюють відокремлено.

Транскордонна кластеризація – шлях до успіху в конкурентній боротьбі. Глибина та широта сфер діяльності транскордонних кластерних структур особливо зросла за останні роки з наростанням процесів глобалізації, посиленням конкурентної боротьби та ускладненням ситуації на світових ринках. Зі збільшенням обсягів інформації та знань в галузі ризиків у глобальній економіці значно змінилась і продовжує змінюватися роль кластерів в конкурентній боротьбі. Можливість шляхом кластеризації формувати необхідну критичну масу в окремих сферах діяльності дозволяє кластерам презентувати світу як унікальність, так і здатність будь-якої національної, регіональної чи територіальної економіки витримувати тиск з боку конкурентів [10, с.56].

Кластери неминуче асоціюються з мережами, що є формальними та неформальними організаціями, які спрощують обмін інформацією та технологіями, а також сприяють координації заходів та співробітництва між членами кластера. Транскордонні кластери охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав, до складу яких входять інституції та фірми, розміщені по обидва боки кордону. Тому транскордонні кластери можна визначити як групи незалежних компаній та асоційованих інституцій, які: географічно зосереджені у транскордонному регіоні; співпрацюють та конкурують; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навичками і взаємодоповнюють одна одну, що в кінцевому підсумку дає можливість отримання синергетичних та мережових ефектів, дифузії знань та навиків [11, с.466].

Формування «нової» економіки, а саме – економіки знань, як основного джерела високого економічного зростання, в більшості європейських країн забезпечує збільшення обсягів ВВП, посилення експортного потенціалу, скорочення виробничих витрат, які обумовлюють не тільки розвиток галузей економіки, але й якісну трансформацію всього суспільства. Важливою рисою інноваційно-орієнтованої економіки є стабільне зростання долі наукоємного сектора виробництва і зайнятості в ньому. Результатом розширення

діяльності кластерів високотехнологічних виробництв, що характерно для інноваційно активних країн, у т.ч. Японії, США і більшості країн ЄС, стала значна структурна зміна світового експорту на користь продукції високо- і середньо-технологічних галузей.

Відповідно до методики Світового Економічного Форуму (WEF), розробленої для щорічного «Звіту про глобальну конкурентоспроможність», на базі розрахунку Індекса зростання конкурентоспроможності, здійснюється ранжирування країн за цим показником. Світовий досвід демонструють такі переваги виробничих систем на основі кластерної моделі. Транскордонні кластери являють собою механізм підвищення регіональної і національної конкурентоспроможності; спроможні забезпечувати поєднання у виробництві конкуренції з кооперацією, вони уособлюють «колективну ефективність», створюють «гнучку спеціалізацію»; будуються на використанні ефекту масштабу; кластери – це точки зросту, стимулятори технічного прогресу [12, с.119].

Процес інноваційного розвитку регіонів може призвести до створення або розширення кластерів, які можуть стати могутньою силою економічного розвитку. Цей процес залежить від стану ринкових відносин, від різноманітності підприємницького середовища, від рівня конкуренції, а також від державної економічної політики і стратегічних напрямів її подальшого розвитку. Сприятливе середовище для розвитку підприємництва сприяє швидкому зростанню числа конкурентів і інтенсивності пошуку партнерів по співпраці.

Транскордонний інноваційний кластер, будучи найефективнішою формою досягнення високого рівня конкурентоспроможності, є неформальним об'єднанням зусиль різних організацій (промислових компаній, дослідницьких центрів, індивідуальних підприємців, органів державного управління, суспільних організацій вузів тощо). Об'єднання в інноваційний кластер на основі вертикальної інтеграції формує не спонтанну концентрацію різноманітних технологічних винаходів, а чітко орієнтовану систему розповсюдження нових знань, технологій і інновацій. При цьому формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера є найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів в інновації, а інновацій – в конкурентні переваги. Кластери інноваційної діяльності створюють новий продукт або послугу зусиллями декількох фірм або дослідницьких інститутів, що дозволяє прискорити їх розповсюдження по мережі ділових взаємозв'язків. Інноваційна структура кластера сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження і розробку новин з подальшою їх комерціалізацією за рахунок високої ефективності виробничо-технологічної структури кластера. Це дозволяє учасникам кластера стабільно здійснювати інноваційну діяльність протягом тривалого часу.

Висновки і перспективи подальших розробок:

1. Європейська інтеграція надає нові можливості для України та її регіонів. Водночас, інтеграція України у європейський економічний простір вимагає вироблення власної стратегії конкурентоспроможності кожного з трансграничних регіонів, забезпечення формування відповідної суспільної ідеології їх конкурентоспроможності. Транскордонне співробітництво занадто повільно адаптується до принципово нових гео економічних умов, які склалися після розширення Євросоюзу та безпосереднього наближення кордонів ЄС до України.
2. Кластерний устрій економіки транскордонного регіону – це забезпечення сталого розвитку соціально-економічних процесів і підвищення конкурентоспроможності, привабливості регіону для подальших інвестицій. Сталий розвиток регіону об'єктивно підвищує його конкурентоздатність на ринку територій, де кожен регіон пропонує себе як найбільш вигідний об'єкт залучення капіталів, як роботодавець з добре оплачуваною формою зайнятості, як суб'єкт із високим рівнем сервісного обслуговування населення, як власник значного інтелектуального капіталу, як власник висококваліфікованої робочої сили, у якому динамічно розвивається економічна і соціальна система тощо.
3. Глобалізація ринків, збільшення конкуренції призвели до зростаючої популярності нової виробничої інноваційної моделі, в рамках якої всі учасники виробництва прагнуть

об'єднатися в кластери. Кластерний розвиток як фактор збільшення регіональної конкурентоспроможності є характерною ознакою сучасної інноваційної економіки. Світова практика показала, що кластеризація транскордонної економіки обумовлює і справляє вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. У цьому полягає новий економічний феномен, який дозволяє протистояти натиску глобальної конкуренції й належним чином відповідати вимогам національного і регіонального розвитку.

4. Розвиток ефективно функціонуючих кластерів є найістотнішим кроком на шляху до розвитку економіки регіонів, підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається на їх території. Тільки за рахунок співпраці, об'єднання зусиль компанії, особливо невеликі, в змозі виходити на світові ринки з конкурентоспроможною продукцією. На цьому базується вся система конкурентоспроможності країн, регіонів, територій у світовому господарстві.

Список використаної літератури

1. Геєць В. М. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко, Б. Є. Кваснюк. – К.: Фенікс, 2007. – Т. 3. – С. 244.
2. Беленький П. Ю. Конкурентність на транскордонних ринках / П. Ю. Беленький, Н. А. Мікула, Є. Е. Матвеев. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2005. – 214 с.
3. Мікула Н. А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів / Н. А. Мікула // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: зб. наук. праць. – Львів. – 2008. – Вип. 3 (71). – С. 129–141.
4. Долішній М. І. Стратегічні фактори глобальної конкуренції і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіонів / М. І. Долішній, П. Ю. Беленький, Н. І. Гомельська // Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: [монографія]. – Харків: ІНЖЕК, 2006. – С. 9–31.
5. Геєць В. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена / В. Геєць // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 10–11.
6. Портер М. Конкуренція / М. Портер. – М.: Вільямс, 2002. – 496 с.
7. Войнаренко М. П. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. П. Войнаренко // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 27–30.
8. Конкурентоспроможність територій: [практ. посіб.] / [А. Ткачук, В. Толкованов, С. Маяковський та ін.]. – К.: Легальний статус, 2011. – 252 с.
9. Porter M., Ketels C. H. M. UK Competitiveness: Moving to the Next Stage. – DTI Economics Paper 3. – London: Department of Trade and Industry, 2003.
10. Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва [кол. авторів за ред. д.е.н., проф. Н. А. Мікули]. – Львів, 2010. – 150 с.
11. Брикова І. В. Конкурентоспроможні кластери як основа формування регіональних інноваційних систем країн світу / І. В. Брикова // Формування ринкової економіки: Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – К.: КНЕУ, 2011. – Ч. 2. – С. 465–474.
12. Соколенко С. Інноваційні кластери – механізм підвищення конкурентоспроможності регіону [Електронний ресурс] / С. Соколенко. – Режим доступу: <http://ucluster.org/sokolenko/2008/07/innovacijnyklastery-mexanyzm-pidvyshhennya-konkurentospromozhnosti-regionu>.

Прийнято до друку 30.01.2013